

MONUMENTENREGISTER

SINT EUSTATIUS

BESCHERMD MONUMENT

ingeschreven in het monumentenregister ingevolge artikel 1b van de Monumenteneilandsverordening van Sint Eustatius, 2008, nr. 4

invoernr.: L08

monumentnr.: L08

plaatselijke aanduiding: Guard House of Customs House

plaats : Oranjestad
wijkdeel : Lower Town
straat : Oranjobaaiweg, zeezijde
huisnummer : z/n

Omschrijving van het monument

Inleiding

Het gebouw bekend staande als de "Guard House" of "Customs House" staat direct aan de Oranjobaaiweg (zeezijde), aansluitend op de resten van de voormalige pier. De duikschool Dive Statia was hier gevestigd.

De oost- en zuidgevels staan direct op de rooilijn van de openbare weg: respectievelijk de Oranjobaaiweg en een zijstraatje daarvan dat naar het strand loopt. Het bestaat uit twee, duidelijk van elkaar verschillende, aan elkaar gebouwde delen: één (18de-eeuws) van gepleisterde bakstenen met de nok loodrecht op de straat en het ander, een in de jaren 1930 gebouwd PAKHUIS van gepleisterde betonblokken met de nok evenwijdig aan de straat. Het oudste bouwvolume bezit nog een (zadel)dak

van houten singels. Het nieuwere deel heeft een in het dak van het oude deel ingestoken dak van golfplaat met topgevel aan de noordzijde en overstekken aan alle zijden.

Het oudste deel is een van de slechts vier nog intact zijnde 18de eeuwse gebouwen in Lower Town. Van de vier is het de meest bijzondere omdat de functie ervan vaststaat: het was in de 18de eeuw het WAAGGEBOUW van de West-Indische Compagnie. Identificatie is mogelijk dankzij tekeningen van A. Nelson uit 1774 (Nederlands Scheepvaartmuseum, Amsterdam – contemporaine copieën door C.C. Kanne in de Walter Hellebrand Collectie). Daarmee hoort het met Fort Oranje en de ruïne van de Nederlands Hervormde Kerk tot de enige gebouwen waarvan de directe link met de WIC vaststaat en completeert het de driehoek bestuur-kerk-handel. Archiefonderzoek in het Nationaal Archief in Den Haag en eventueel verder bouwonderzoek zou kunnen uitwijzen of deze nieuwe, in 1772 in gebruik genomen waag, verbouw van een bestaan pand betrof dan wel totale nieuwbouw.

Het gebouw vormt samen met de drie overige intacte panden, een aantal ruïnes met hoog opgaande muren en de moderne gebouwen van de hotels "Old Gin House" en "Golden Era" een mini "bebouwd kommetje" aan de voet van het Bay Path. Deze kleine kern is het enige dat er over is van de ooit meer dan 3 kilometer lange Benedenstad waarvan de waag – met de landingsplaats ervoor – het centrum was. Werden in de Bovenstad plakaten, ordonnanties en openbare bekendmakingen na klokkeslag vanaf de pui van het raadhuis in Fort Oranje gepubliceerd, in de Benedenstad gebeurde dat na trommelslag vanaf de waag.

De functie "customs house" volgde – na de WIC tijd – logischerwijze direct uit die van waag. Toen in 1906 een pier werd geconstrueerd als onderdeel van het gouvernementsproject om het eiland een exporteur van katoen te maken, kwam die direct voor de deuren van dit douanekantoor te liggen. De resten ervan liggen er nog en lopen nog steeds door tot aan het oude terras van het Customs House.

Het gebouw staat ook bekend als de "Guard House" en inderdaad was het vanaf de jaren 1790 tot diep in de 19de eeuw de standplaats van de burgerwacht in de Benedenstad. Tot in de 20ste eeuw was er een "stadswacht" voor de Benedenstad die ook dit gebouw gebruikte. Hij was ook verantwoordelijk voor het elke avond aansteken van de lantaarn aan de naar de zee gekeerde gevel (geplaatst vóór de opening boven het venster in de geveltop): een baken voor de boten die na zonsondergang terug- of aankwamen. Vandaar dat het pand ook bekend stond als de "Light House."

In de jaren 1930 bestond er een levendige export uit St. Eustatius van landbouwprodukten (aardappelen, yams, zoete aardappelen, enz.). Ten behoeve van de opslag hiervan werd dwars op het oude douanegebouw een nieuwe aanbouw opgericht. Het is een eenvoudig pakhuis van beton met een dak van golfplaat.

Ook de "moderne tijd" deed zijn intrede op St. Eustatius via dit gebouw: hier werd de eerste electriciteitscentrale van het eiland gevestigd. De betonnen plaat waar de generator stond, ligt nog op de vloer van de Guard House.

Tenslotte speelde het gebouw een belangrijke rol in de meest recente geschiedenis als behuizing van een van de eerste duikscholen van St. Eustatius. Het duiktoerisme is inmiddels één van de pijlers van het toerisme op het eiland.

Het 18de eeuwse waaggebouw werd door een zware orkaan in 1924 ernstig beschadigd. Het herstel kwam neer op herbouw van de noord-oost hoek in beton en

een geheel nieuw dak. Terwijl het gebouw op foto's uit het begin van de 20ste eeuw nog een hoog schilddak had (net als op de 18de eeuwse tekeningen), staat het op foto's van na 1924 op zoals het er nu uitziet: houten topgevels met een zadeldak. Aan de zeezijde ligt langs de gehele westgevel van het 18^e eeuwse deel een terras van rechtbehakte natuursteen. (Hierboven rustte tot 1924 een lessenaarsdak gedekt met houten singels op vier houten stijlen. In het lessenaarsdak was een houten torentje gestoken met een tentdakje gedekt met houten singels. Dit torentje was waarschijnlijk ten behoeve van de lantaarn die immers elke avond in dit gebouw ontstoken werd). Het lijkt erop - vanwege het materiaal en formaat - dat ook als grafsteen geïmporteerde stenen voor dit terras zijn gebruikt. (Een houten spijlenhek omringde tot 1924 dit terras, met een opening daar waar de oude pier op dit terras uitkwam.) Zuidelijk tegen de resten van de pier aan en in het verlengde van de zuidmuur van de Guard House staat een recente betonnen waterkelder met septic tank.

Langs de gehele westgevel van het nieuwere bouwvolume ligt een betonnen terras op het strand. Het noordelijke drievijfde daarvan is overdekt met een lessenaarsdak van golfplaat waarvan de ondersteunende vier stijlen staan op een lage, betonnen ombouw.

Het INTERIEUR van de Guard House omvat het voormalige kantoor van de havenmeester in de noordwest hoek, door houten wanden afgescheiden van de rest van de ruimte, alsmede een houten insteek die vanaf de westmuur 3.30 m diep is en in de noordwest hoek het plafond van het havenmeesterkantoor vormt.

De afmetingen van het gehele gebouw zijn 19.90 m bij 9.90 m.

N.B.

Van bescherming vanwege de monumenteneilandsverordening zijn uitgesloten: het recente betonnen waterbasin met septic tank op het strand, het cementen terras met lage ombouw en afdak tegen de westmuur van het nieuwere pakhuis, de scheidingswanden binnenin dit pakhuis, de scheidingswanden in de noordoost hoek van het interieur van de Guard House.

Omschrijving

Het gebouw bestaat uit twee duidelijk te onderscheiden bouwvolumes. Het oudste, het zuidelijke (de Guard House) is een achttiende-eeuws rechthoekig WAAGGEBOUW van 8.9 m bij 9.90 m met de oostzijde direct aan de Oranjabaiweg gelegen en met een oost-west georiënteerd zadeldak. Het dak rust op de begane grondverdieping. De west-, zuid- en oostmuur alsmede het westelijke gedeelte van de noordmuur zijn gemaakt van gele 'Ijsselsteentjes.' Het onderste gedeelte van de zuidmuur bestaat uit drie lagen recht behakte natuursteen. De geveltoppen van de west- en de oostmuur tussen de dakhellingen zijn gemaakt van hout bekleed met singels. Her en der bevinden zich op de muren de resten van een crèmekleurige laag kalkpleister.

De straatgevel heeft drie assen bestaande uit een centraal geplaatste deuropening met dubbele naar buiten draaiende houten deurvleugels met duimgehengen. Aan weerszijden hiervan twee vensteropeningen met dubbele naar buiten draaiende houten luiken aan kruisgehengen. De ramen hebben een houten lijst. De ramen zijn

voorzien van een ijzeren horizontaal traliewerk. Boven de deur en het linkerraam bevinden zich segmentboogvormige ontlastingsbogen van rode baksteen. Binnen de boog boven de deur bevindt zich een ingemetselde gevelsteen van natuursteen met daarin het logo van de West-Indische Compagnie. (GWC). De noordhoek van de muur is gemaakt van beton (een reparatie na de orkaanschade van 1924). De linkerhoek is geaccentueerd door alternerend geplaatste hoekstenen van behakte lokale natuursteen. In de houten top van de gevel bevindt zich één centraal geplaatst houten opgeklampt tuimelraam in een houten lijst. De randen van het dak zijn afgezet met een sierlijst van houtsnijwerk. De top was oorspronkelijk bekroond met een houten makelaar.

De zuidmuur heeft één raam aan de westkant. Het heeft dubbele naar buiten draaiende houten luiken aan kruisgehengen en een houten lijst. De bovenkant van de opening is afgezet met rode bakstenen. In het midden van de muur bevindt een deuropening waarboven een segmentboogvormige ontlastingsboog van rode baksteen. Deze opening is op een gegeven moment dichtgezet met natuursteenblokken. De muur is aan beide einden afgezet met alternerend geplaatste hoekstenen van recht behakte lokale natuursteen.

De muur aan de zeezijde (westmuur) is als de muur aan de straatzijde (oostmuur): drie assen bestaande uit een deur in het midden met aan weerszijden een raam alsmede één raam daarboven tussen de dakhellingen. De ramen en de deur hebben houten lateien. De ramen hebben dubbele naar buiten draaiende houten luiken aan kruisgehengen. De deur heeft dubbele naar buiten draaiende opgeklampte houten deurvleugels aan kruisgehengen. Boven de deur en het linker raam bevindt zich een segmentboogvormige ontlastingsboog van rode baksteen. Beide einden van de muur worden geaccentueerd door alternerend geplaatste recht behakte hoekstenen van lokale natuursteen. De geveltop is bekleed met singels. De randen van het dak zijn afgezet met een sierlijst van houtsnijwerk. De top was oorspronkelijk bekroond met een houten makelaar. In het midden bevindt zich een raam met houten lijst en onderdorpel. Het raam heeft dubbele naar buiten draaiende luiken met kruisgehengen. Boven dit raam bevindt zich een kleinere opening zonder luiken. Hier stak oudtijds een plank naar buiten waarop een lantaarn stond. Dit licht diende als geleide voor de schippers die na zonsondergang terugkeerden. Vandaar dat het gebouw ook wel bekend stond als de 'Light House.'

Deze opening is niet origineel. Op foto's van voor 1930 is te zien hoe op deze zelfde plek een L-vormige steun aan de gevel hing waarop de lantaarn geplaatst kon worden.

De noordmuur van dit voormalige waaggebouw (Guard House), nu een binnenmuur, heeft op dezelfde plek als de zuidmuur een raamopening. Van de noordwest hoek tot aan deze raamopening is de muur de oorspronkelijke 18de eeuwse bakstenen muur. Van daar tot aan de noordoosthoek is de muur van beton, een reparatie na de orkaanschade van 1924. De raamopening heeft een houten latei en twee naar het noorden openende houten luiken aan kruisgehengen, elk met een uitsparing middenin de onderste helft. Ongeveer in het midden van de muur bevindt zich een opening. Het midden van de opening bestaat uit een deur met twee naar het noorden zwenkende opgeklampte houten deurvleugels aan kruisgehengen. Aan weerszijden bevinden zich vensters bestaande uit twee verticale rijen van vijf ruiten. Boven deur en vensters bevindt zich in de opening een bovenlicht met een houten latwerk.

INTERIEUR

Het oostelijke tweevijfde van het interieur is door een houten insteekvloer verdeeld in twee niveaus. Deze vloer was toegankelijk via een ladder die op begin 20ste-eeuwse foto's te zien is.

De noordwest hoek van de Guard House is door houten schotten afgescheiden. De oostelijke afscheiding is evenwijdig aan de insteekvloer. De schotten reiken tot aan de insteekvloer. In het zuidelijke schot is een opgeklampte houten deur met twee boven elkaar geplaatste paneelvelden. Dit was het kantoor van de havenmeester. In het midden van de vloer van de Guard House bevindt zich de betonnen plaat waarop de generator stond van de eerste electriciteitscentrale van St. Eustatius die in 1965 in dit pand werd gevestigd, geopend door Prins Bernhard der Nederlanden.

Het nieuwere, noordelijke deel van het gebouw is een eenvoudig PAKHUIS uit de jaren 1930 van betonblokken. Het is 11m bij 9.90m groot. Het heeft een zadeldak met een insteek in het oudere bouwvolume waarbij het door de hogere helling in feite boven het dak van het oudere gedeelte oversteekt.

De betonnen vloer van dit nieuwere gedeelte ligt hoger dan die van het oorspronkelijke Guard House.

In het midden van de westmuur bevindt zich een deuropening met dubbele naar buiten draaiende houten opgeklampte deurvleugels aan kruisgehengen. Voor de deur ligt een segmentboogvormige betonnen stoeprede. Oorspronkelijk heeft hier eenzelfde deur/raamcombinatie gezeten als in de straafmuur en in de tussenmuur. Al voor de jaren 1960 zijn de vensters hiervan dichtgezet. Een houten steun-schraagt het ver overstekende dak aan het linkereinde van de muur. De muur loopt niet door tot aan het dak.

De noordmuur heeft enkel een raamopening tussen de ver overstekende dakhellingen.

De oostmuur heeft op straatniveau in het midden één opening waarin een deur met aan weerszijden een venster bestaande uit twee verticale rijen van zes boven elkaar geplaatste vensters die doorlopen tot zo'n 20cm boven de onderkant van de deur. De deur bestaat uit twee opgeklampte houten naar buiten draaiende deurvleugels aan kruisgehengen. Boven de gecombineerde deur/vensteropening hangt een houten, van voren open zadeldakje als afdak, gedekt met houten planken. De top wordt gemarkeerd door een kleine makelaar. Het afdak rust aan beide kanten op houten decoratieve boogvormige steunen. Tussen de top van de deur/vensteropening en de binnenranden van het afdak bevindt zich een houten bovenlicht. Het bestaat uit een segmentboog waarbinnen een rijzende zon. De ruimte tussen de boog en de binnenranden van het afdak is opgevuld met diagonaal gekruisd latwerk.

De oostmuur reikt niet tot het dak. De muur is door vier regelmatig geplaatste steunberen in vijf vlakken verdeeld. De bovenste 1,30m van elk vlak is open terwijl het middelste vlak (boven de toegang) geheel open is. In de twee open ruimtes aan weerszijden zijn houten kruisko zijnen geplaatst. Hiertegenaan is gekruisd latwerk bevestigd. Boven het afdak is eenzelfde latwerk in een houten lijst binnen de opening bevestigd.

Rechts van de toegangsopening schragen drie regelmatig geplaatste steunen het ver overstekende dak.

Waardering

Tot het hierboven vermelde monument behoort al hetgeen door bestemming of anderszins rechtens onroerend is..

Het object als hierboven beschreven is van algemeen belang wegens de schoonheid, de betekenis voor de wetenschap, de geschiedenis van Sint Eustatius en de volkskundige waarde, en wel op grond van de volgende waardestellende criteria:

Het 18de eeuwse bakstenen waaggebouw heeft een belangrijke architectuurhistorische waarde, nog verhoogd door de unieke gevelsteen met het logo van de West-Indische Compagnie. Het heeft een hoge stedenbouwkundige waarde vanwege de situering tussen de enige andere nog bestaande 18de eeuwse bebouwing van Lower Town en aansluiting op de resten van de oude pier.

Een hoge cultuurhistorische waarde heeft het ook vanwege de continue bepalende rol in de geschiedenis van St. Eustatius: eerst als waaggebouw van de WIC, toen als douanegebouw, wachthuis, 'vuurhuis' (bij afwezigheid van een -toren) en havenmeesterskantoor, daarna als de eerste electriciteitscentrale van het eiland, en tenslotte als één van de eerste duikscholen van St. Eustatius.

Het nieuwere pakhuis heeft een belangrijke architectuurhistorische waarde als voorbeeld van gaaf bewaarde utiliteitsbouw uit de jaren 1930. Het heeft een hoge stedenbouwkundige waarde vanwege de situering tussen de enige andere nog bestaande historische bebouwing in Lower Town en organische aansluiting op het voormalige waaggebouw. Zijn cultuurhistorische waarde ontleent het als herinnering aan de tijd dat St. Eustatius nog in de 20ste eeuw een florerende agrarische export kende en het functioneerde als centrum van de verscheppingsactiviteiten aan de Baai.

bouwperiode :

Zuidelijk deel: 1771/72 (of omstreeks het midden van de 18de eeuw)

Noordelijk deel: vroege jaren 1930.

belang c.q. belangen

kadastrale aanduiding en bijbehorende kadastrale tenaamstelling

Kadastergegevens: zie bijgevoegde schriftelijke inzage E-3/ 6 bij **D**

soort recht : recht van eigendom
gerechtigde : Openbaar Lichaam Sint Eustatius

adres : Bestuurskantoor, Van Tonningenweg z/n
woonplaats : St. Eustatius

aanwijzingsbeschikking d.d. : 7 oktober 2014

publicatie in AB d.d. : 7 oktober 2014

bijzonderheden

vergunningverlening d.d. : 7 oktober 2014

korte inhoud :

deel uitmakend van beschermd
stads- of dorpsgezicht :

Neen, maar zich bevindend in een gebied dat in
het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan St. Eustatius
de waarde "Archeologie" heeft gekregen.

andere daartoe behorende
geregistreerde monumenten : n.v.t.

inschrijving in monumenten-
register d.d. :

verzending kennisgeving van
inschrijving aan hypotheekbewaarder d.d. :

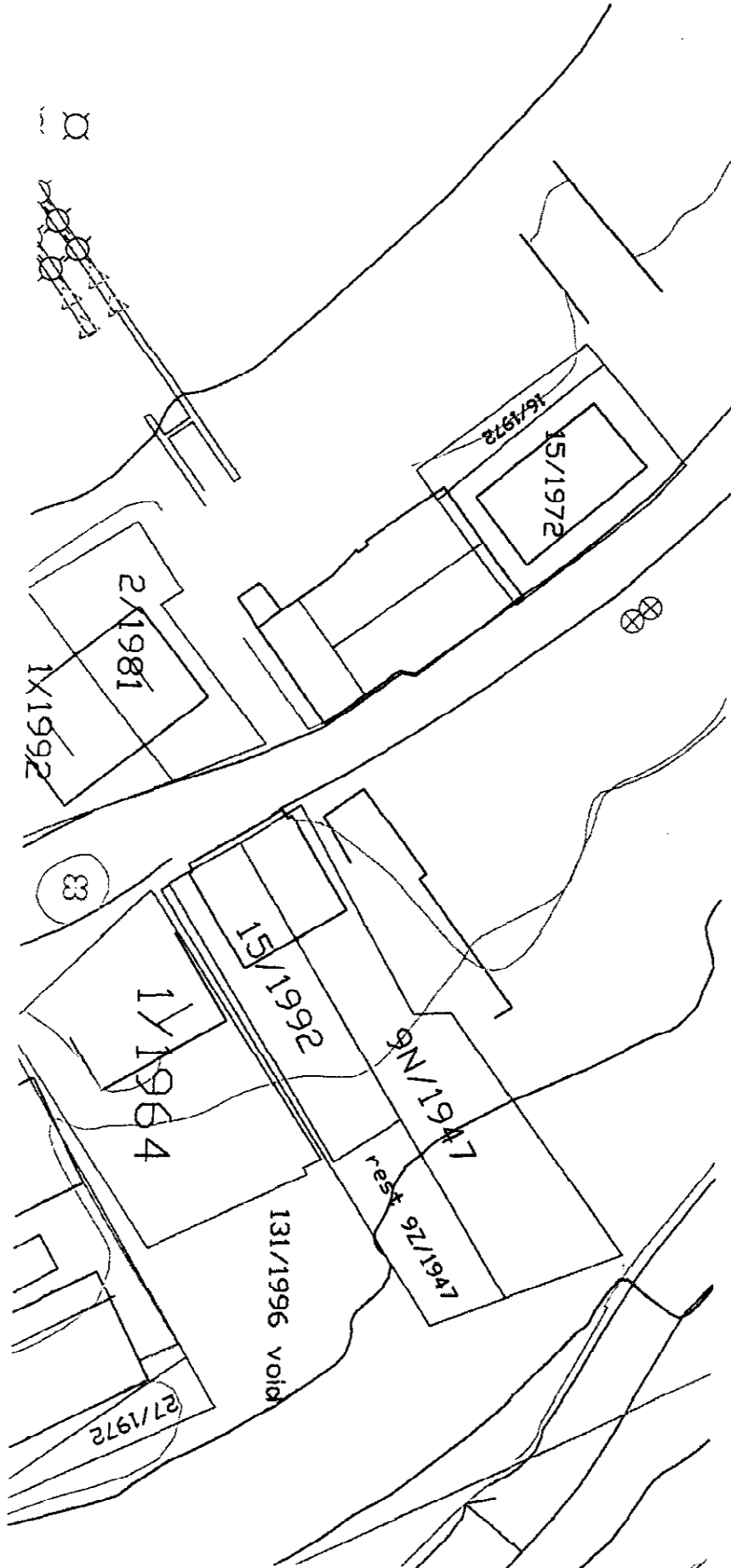
Het Bestuurscollege van SINT EUSTATIUS

Oranjestad, 7 oktober 2014.

bijlage:

- monumentenkaart met kadastrale situering van het beschermd
monument en de bouwkundige eenheid waarop de beschrijving in het
monumentenregister betrekking heeft

andere bijlagen:

24/febr./2011